

Przegląd czubatych ras kur ozdobnych

Patrycja Rajkowska, Marcin Różewicz, Małgorzata Bednarczyk, Barbara Biesiada-Drzazga

*Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach, Instytut Bioinżynierii i Hodowli Zwierząt,
ul. Prusa 14, 08-110 Siedlce*

Kura domowa ma ważne znaczenie gospodarcze dla człowieka, któremu dostarcza produktów w postaci jaj oraz mięsa. Istnieje także wiele ras kur, które wyróżniają się nietypowymi cechami pokrojowymi i ich dużą różnorodnością, ale nie mają znaczenia użytkowego. W wyniku długotrwałego procesu udomawiania tego gatunku drobiu oraz jego hodowli, na skutek których nastąpiły znaczne zmiany zarówno cech morfologicznych, jak i użytkowych, wyodrębniły się liczne rasy kur. Doprowadziła do tego świadoma działalność człowieka, polegająca na dokonywaniu doboru do kojarzeń osobników o korzystnych cechach, co jednocześnie spowodowało trwałe zmiany w genotypach ptaków (Łukasiewicz, 2011). Liczna grupa ras kur jest obecnie zaliczana do ozdobnych ze względu na oryginalne cechy i niską produktywność. Nie mają one dużego znaczenia jak rasy użytkowe, jednak zyskały popularność jako ptaki ozdobne i towarzyszące. Są więc utrzymywane ze względów estetycznych oraz dla samego kontaktu z tymi zwierzętami (Gugołek i in., 2016). Tradycja hodowli kur ozdobnych jest mocno zakorzeniona w kulturze Chin i Japonii, gdzie od zamierzchłych czasów utrzymywano kury ozdobne dla zaspokojenia potrzeb estetycznych władców (Brzóska i in., 2012). W krajach Europy Zachodniej, podobnie jak w Polsce zauważa się stale wzrastające zainteresowanie hodowlą ras kur ozdobnych. Prowadzone prace hodowlane są ukierunkowane na doskonalenie pokroju, a nie na cechy produkcyjne (Gilewski i in., 2010). Dzisiejszą różnorodność ras ozdobnych zawdzięczamy hodowcom z różnych zakątków świata, których bardziej interesowały ciekawy wygląd kur niż wymierne efekty ekonomiczne prowadzonej hodowli (Roszkowski i Wysocki, 2007).

Kury czubate stanowią ciekawą grupę, którą łączy osobliwa cecha – znajdujący się na głowie czub. Powstaje on już na etapie embriogenezy

u piskląt tych ras w wyniku protuberancji kości czaszki, a obfite upierzenie na tej części głowy u dorosłych ptaków sprawia, że wydaje się on jeszcze większy. Wielkość czuba u poszczególnych ras może być zróżnicowana. W obrębie grupy kur czubatych rasy różnią się także innymi cechami pokrojowymi, jak również historią i regionem pochodzenia.

Celem pracy jest zaprezentowanie ras kur czubatych z uwzględnieniem ich historii, charakterystyki i różnic pomiędzy nimi.

Altsteirer (Kura Styryjska)

Altsteirer jest jedną z dość licznych ras kur czubatych, która poza aspektem ozdobnym posiada także walory użytkowe. Jest rasą wyhodowaną w Austrii, na północ od Grazu w Styrii, stąd często używa się również zamiennie nazwy Kura Styryjska. Pierwsze wzmianki o protoplastach tej rasy nazywanych Backhendl pochodzą z 1694 r. Były to czubate kury lekkiego typu. Krzyżowano je z ciężkimi kurami, a selekcję prowadzono w kierunku uzyskania ciężkiej kury mięsnej, posiadającej dodatkowo ozdobny czub na głowie. Wykorzystywano w tym celu krzyżowanie z ciężkimi kurami azjatyckimi. Walorem użytkowym rasy jest przede wszystkim wysoka nieśność (rocznie 280 jaj), wykazana podczas testów w Bawarii w latach 1925–1935. Dodatkowo cechuje je dobre umięśnienie pozyskiwanych tuszek. Kogut osiąga masę ciała do 3 kg, kura 2,5 kg (Schmidt, 2007). Jaja mają masę około 55 g i kremową skorupę. Z racji tych korzystnych cech gospodarczych rasa ta została szeroko rozpowszechniona poza krajem swojego pochodzenia. Cenione walory użytkowe, a przy tym występująca na głowie ozdoba w postaci czuba sprawiły, że rasa była popularna w wielu krajach Europy, w tym: w Czechach, Słowacji i Węgrzech (Malik, 1968). Występuje w dwóch odmianach barwnych – białej oraz kuropatwianej (fot. 1) (Peitz

i Peitz, 2009). Czub u kur jest znacznie większy niż u kogutów. Protuberancja czaszki jest mniejsza niż u innych ras czubatych. Obecność czuba wynika z niewielkiej wyniosłości czaszki, grubszej w tym miejscu skóry oraz licznych piór. Od dzioba do nasady czuba występuje grzebień typu pojedynczego o średniej wielkości, a jego blaszka nieco wystaje ponad czub. Część twarzowa ma intensywnie czerwony kolor. Zausznice są barwy białej, średniej wielkości, nie zasłonięte przez upierzenie. Skrzydła ściśle przylegają do ciała równolegle do linii grzbietu. Tułów ma prostokątny kształt. Pierś jest wypięta do przodu i mocno zaokrąglona (Malik, 1968). Ogon jest mocno osadzony i nieco uniesiony do góry. U koguta posiada liczne sierpówki oraz szerokie sterówki. Uda są średniej długości. Skoki wydają się krótkie ze względu na obfite upierzenie podbrzusza. Mają one cielistą barwę. W 1954 r. rozpoczęto prace nad wytworzeniem formy miniaturowej Altsteirer. Cel został osiągnięty w 1961 r., kiedy to oficjalnie wpisano ją do niemieckiego standardu drobiu. Kura formy miniaturowej waży 0,8 kg, kogut 0,9 kg.

Fot. 1. Kury rasy Altsteirer (Kura Styryjska)
Phot. 1. Altsteirer hens
(<http://www.huehner-info.de>)

Fot. 3. Kura w odmianie jastrzębatej i kogut odmiany czarnej rasy Białoczubej polskiej
Phot. 3. Barred hen and black rooster of the White Crested Polish breed (pinterest.com)

Fot. 2. Kogut Annaberskiej czubatki lokowanej
Phot. 2. Annaberger Haubenstruppühner rooster
(pinterest.com)

Fot. 4. Portret głowy koguta rasy Breda
Phot. 4. A portrait of the Breda rooster's head
(pinterest.com)

Fot. 5. Kogut rasy Breda
Phot. 5. Breda rooster (pinterest.com)

Fot. 6. Kogut ras Crèvecoeur
Phot. 6. Crèvecoeur rooster (<http://www.imgrum.org>)

Annaberska czubotka lokowana

Anaberska czubotka lokowana została wytworzona na terenach górzystych Annaberg-Buchholz (miasto powiatowe w Niemczech) w 1950 r. przez Georga Jonientza (Schmidt, 2007). Jest to rasa łącząca atrakcyjną dla hodowców drobiu ozdobnego cechą czubatości z oryginalną, szurpatą strukturą upierzenia (fot. 2). Czuby u tej rasy nie jest wynikiem typowej protuberancji czaszki, ale grubszej skóry oraz licznych piór w tej partii głowy, które są mocno nastroszone i skierowane w kierunku dzioba. Ten typ czubatości został przez tę rasę przejęty po kurach Appenzeller, które zostały wykorzystane przy jej tworzeniu, podobnie jak: kury Jedwabiste, Brabanckie oraz Chabo.

Oficjalnie rasa została uznana w Niemczech w 1971 r. Charakteryzuje się niską masą ciała – kogut osiąga do 1,5 kg, kura 1,2 kg. Występują w niej liczne odmiany barwne, co jest dodatkową zaletą z punktu widzenia hodowców drobiu ozdobnego. Ze względu na szurpatą strukturę upierzenia sylwetka ptaków tej rasy jest zbliżona do elipsy. Skoki są stosunkowo krótkie, nieopierzone, barwy grafitowej. Kury znoszą rocznie około 120–150 jaj o masie około 46 g i białej skorupce (Bund Deutscher Rassegeflügelzüchter e.V., 2011).

Białoczuba polska (White Crested Polish)

Jest to jedna z najstarszych ras kur czubatych w Europie. Jej pochodzenie geograficzne, a zwłaszcza kraj pochodzenia są przedmiotem dyskursu wśród wielu hodowców. Najprawdopodobniej praprzodek tej rasy pochodził ze wschodnich rubieży średniowiecznej Rzeczypospolitej. Angielska nazwa rasy White Crested Polish, którą posługują się hodowcy z różnych części świata, również w pewnym stopniu potwierdza polskie pochodzenie tych ptaków. Nie zaprzecza to jednak faktowi, że dość spory wkład w udoskonalenie i uszlachetnienie tej rasy wnieśli hodowcy holenderscy, którzy również zajmowali się hodowlą Białoczubów, o czym świadczą uwiecznione przez mistrzów niderlandzkich na portretach, począwszy od XVI stulecia, wizerunki kur czubatych o charakterystycznych dla tej rasy cechach (Kozuszek, 2005). Współcześnie holenderscy hodowcy wytworzyli formę miniaturową, która jest wierną kopią formy standardowej. Jak wskazuje nazwa rasowa, charakterystyczną cechą rasy jest czuby, na którym występują białe pióra bez względu na odmianę barwną. Powinien on być proporcjonalnej wielkości, o zwartym upierzeniu, aby nie zawęził ptakom pola widzenia. Ponad dziobem na białym czubie powinno znajdować się kilka barwnych piór, charakterystycznych dla danej odmiany

barwnej, co jest określane jako tzw. „motylek” (Pudyszak, 2004). Zausznice barwy białej, u starszych osobników mają nieliczne czerwone przebarwienia. Dzwonki są czerwone i małe. Osobniki tej rasy nie posiadają grzebienia. Białoczuby to kury średniej wielkości o lekkiej budowie i smukłej sylwetce. Grzbiet powinien być szeroki w ramionach, a następnie zwężać się ku tyłowi. Skrzydła duże, masywne i wysoko umiejscowione. Pięś mocno zaokrąglona i dobrze wysklepiona. Ogon u kur jest wysoko noszony oraz posiada liczne długie sterówki, a u koguta także długie i zagięte sierpówki. Masa ciała dorosłego koguta wynosi 2–2,5 kg, kury 1,5–2 kg. Od kury można uzyskać 140 jaj rocznie o masie około 50 g i białej skorupie (Pudyszak, 2004). Kury te są hodowane w odmianach barwnych: czarnej, białej, niebieskiej i jastrzębatej (fot. 3). Spotykane są także ptaki tej rasy posiadające szurpate upierzenie.

Breda

Jest to nietypowa rasa kur czubatych, ponieważ czub nie jest wynikiem protuberancji czaszki, jak u większości ras z tej grupy, ale grubszej skóry na czubku głowy. Niewielki czubek jest powodowany także poprzez liczne, aczkolwiek krótkie pióra. Jest to ciekawa rasa amatorska również ze względu na nietypową cechę, a mianowicie brak grzebienia. Breda jest interesującą rasą rów-

nież ze względu na swoją historię. Kury te znane były już w pod koniec XV w. i widnieją na obrazie Jana Stensa „De Hoenderhof” pochodzącym z 1600 r. Przodkami kur Breda są kury La Flèche i Crèvecoeur (Schmidt, 2007). Rasa powstała na terenie Holandii, gdzie nazywana jest Kraienkoppe (Verhoef i Rijs, 2006). Jej charakterystyczną cechą jest trójkątny kształt głowy, którego wierzchołek stanowi niewielki czub (fot. 4).

Od końca dzioba do czuba ciągnie się płaska linia, której końcem jest najwyższy punkt czuba. Od niego w kierunku szyi można poprowadzić również regularnie opadającą linię. Cześć twarzowa ma intensywnie czerwony kolor oraz kontrastujące z nią śnieżnobiałe zausznice. Dzwonki są stosunkowo duże, zwłaszcza w proporcji do smukłej i małej głowy. Szyja jest obficie opierzona i płynnie przechodzi w długą, łagodnie opadającą w kierunku ogona linię grzbietu. Pięś jest zaokrąglona i nieco uniesiona do góry. Postawa ciała jest nieco spionizowana (fot. 5). Skoki są obficie opierzone i posiadają tzw. sępie pióra (Verhoef i Rijs, 2006). Masa ciała dorosłego koguta wynosi 2,5–3,0 kg, kury 1,75–2,25 kg (Schmidt, 2007). Ze względu na to, że Breda są najcięższą rasą holenderską, koguty wykorzystywane były do produkcji kapłonów (Verhoef i Rijs, 2006). Kury znoszą około 120 jaj rocznie o masie 55 g i białej skorupie.

Fot. 7. Kogut i kury czubatki dworskiej
Phot. 7. Old Polish Crested rooster and hen (<http://www.forum.woliera.com>)

Fot. 8. Kura czubatki polskiej odmiany srebrnej czarno-luskowanej
Phot. 8. Polish Crested hen of silver laced varieties
([pinterest.com](https://www.pinterest.com))

Fot. 9. Kogut i kura rasy Houdan
Phot. 9. Houdan rooster and hen
(<https://www.fincacasarejo.com>)

Fot. 10. Kogut i kura rasy Jitokko
Phot. 10. Jitokko rooster and hen ([pinterest.com](https://www.pinterest.com))

Fot. 11. Kura jedwabista
Phot. 11. Silkie hen ([pinterest.com](https://www.pinterest.com))

Fot. 12. Kura (z przodu) oraz kogut (z tyłu) rasy Merlerault
Phot. 12. Hen (front) and rooster (back) of the Merlerault breed ([pinterest.com](https://www.pinterest.com))

Crèvecoeur

Kury tej rasy zostały wyhodowane w 1550 r. (Schmidt, 2007). Verhoef i Rijs (2006) podają, że rasa ta znana jest już od XVI w. Uważana jest za najstarszą francuską rasę kur. Przez bardzo długi okres czasu była jedną z najpopularniejszych hodowanych we Francji aż do momentu upowszechnienia ras bardziej wydajnych i intensyfikacji produkcji mięsa kurzego opartej o kurczęta brojlery. Jej nazwa wiąże się ściśle z regionem, z którego pochodzi – Crève-Coeur en Ange, małym miasteczkiem w Normandii (Baldamus, 1900; Pascal, 1905). Pierwotnie kury Crèvecoeur miały znaczenie użytkowe jako rasa mięsna. Próbowano dodatkowo poprawić ich cechy mięsne poprzez krzyżówki z rasą Dorking. Jak podaje Schmidt (2007), do wytworzenia rasy wykorzystano także Bojowce angielskie. Dziś uważa się ją za rasę wyłącznie ozdobną, nie mającą znaczenia gospodarczego. Jej atutem jako rasy ozdobnej jest obecność opadającego ku dołowi wydatnego czuba oraz pełna broda, na którą składają się szerokie baki i bokobrody, tworzące jedną całość, prawie całkowicie zakrywające dzwonki i zausznicę (Moszczyński, 2012). Była to druga cecha, zaraz po odpowiednim umięśnieniu i masie ciała, na którą kładziono duży nacisk, ponieważ poza walorami użytkowymi miała mieć także ozdobę w postaci czuba i brody. Według opisu wzorca, czub powinien być w miarę szeroki i mocno opierzony, jednak nie zasłaniający grzebienia i oczu (Roberts, 1997). Ta cecha była również istotna z użytkowego punktu widzenia, ponieważ zbyt obfity czub zawęży pole widzenia, co utrudnia ptakom poszukiwanie pokarmu na wybiegu. Pióra na czubie u koguta powinny być węższe niż na czubie kury i mają opadać do tyłu (fot. 6). Przed czubem znajduje się grzebień w kształcie litery „V”, który sprawia wrażenie podpory dla czuba. Część twarzowa jest intensywnie czerwona. Oczy żółto-czerwone, jednak u odmiany czarnej i niebieskiej mogą być dużo ciemniejsze. Pierwotny cel, w jakim wyhodowano rasę – kury o użytkowości mięsnej, znajduje swoje odbicie w masywnej sylwetce. Crèvecoeur to średniej wielkości kury z długim kanciastym tułowiem i pełną, szeroką, wysuniętą do przodu piersią. Ogon pełny, osadzony swobodnie i stosunkowo wysoko uniesiony do góry, tworzący z linią grzbietu kąt prawie 90°. Uda dość krótkie, jednak masywne z obfitymi ale krótkimi pióra-

mi (Founier, 2008). Skoki gładkie, nieopierzone i niezbyt długie. Dorosły kogut osiąga masę ciała 3–3,5 kg, kura 2–2,5 kg. Rasę tę cechuje przeciętna nieśność, można od nich uzyskać 120–150 jaj o masie 55 g i białej skorupie (Adamski, 2007; Moszczyński, 2012).

Czubatka dworska

Jest to nowa rasa rodzimych kur czubatych wyselekcjonowana w oparciu o krajowy materiał zebrany na polskich wsiach w latach 2005–2009. W zamyśle hodowców Czubatka dworska ma być kurą klasyfikowaną jako ogólnoużytkowa o spokojnym charakterze, wszechstronna, nadająca się dla szerokiego grona użytkowników, a więc zarówno do gospodarstw agroturystycznych, jak i do chowu przydomowego, dostarczająca jaj, mięsa, ale także posiadająca walory ozdobne (Roszkowski, 2009). Selekcja była więc prowadzona również w kierunku doskonalenia pokroju, aby uzyskać ptaki o dumnej „arystokratycznej” postawie, posiadające jednocześnie ozdobny czub oraz brodę, a także grzebień różyczkowy. Kury te charakteryzują się masywnym typem budowy. Posiadają także cechy, które powodują dobre przystosowanie do naszych warunków klimatycznych, zwłaszcza do środkowoeuropejskich surowych mrozów w okresie zimy. Dlatego występuje u nich grzebień typu różyczkowego, znacznie mniej podatny na odmrożenia. Mają także niewielkie dzwonki przykryte małą brodą. Czub powinien być obficie upierzony, a jednocześnie zwarty – taki, jakim charakteryzowały się najczęściej średniowieczne polskie kury czubate spotykane na staropolskich dworach szlacheckich – stąd nazwa czubatka dworska. Ten niewielki czubek powinien symbolicznie nawiązywać do nakrycia głowy bardzo popularnego w XIV–XVII w. w Europie Wschodniej, czyli tzw. kołpaka. Ogon powinien być możliwie bujny, gęsty, noszony prawie pionowo, przypominający skrzydła noszone przez polską husarię. W lutym 2009 r. czubatkę dworską w odmianie jastrzębiato-złocistej (bursztynowej) zostały uznane za nową polską rasę kur i wpisane do standardów drobiu rasowego Polskiego Związku Hodowców Gołębi Rasowych i Drobno Inwentarza. Masa ciała wynosi odpowiednio: kogut – 2,5–3,0 kg; kura – 1,8–2,0 kg. Od jednej kury można pozyskać 150–170 jaj o masie 50–60 g i kremowej skorupie (www.czubatka-polska.pl). Podstawową

odmianą barwną jest bursztynowa (fot. 7), która jednocześnie jest autoseksingowa (Roszkowski, 2009). Trwają prace nad wytworzeniem nowych odmian barwnych.

Czubatka Polska (Polish Crested)

Przez wiele stuleci wszystkie kury czubate nazywano w Europie „polskimi”. Jednak na kongresie hodowców w Dreźnie w 1869 r. (w okresie, kiedy Polski nie było na mapie świata) prze głosowano, przy wielu głosach sprzeciwu, że poszczególne rasy kur czubatych powinny mieć swoje nazwy, przyjęto więc, że kury czubate mające wąsy i brodę będą występowały pod jedną nazwą – padewskie. Do dzisiaj istnieje spór wśród hodowców w Polsce dotyczący nazewnictwa kur czubatych. Nazwę „polskie” do dzisiejszego dnia, poza obszarem wpływów kultury niemieckojęzycznej, zachował cały świat, w tym Anglicy, Amerykanie, Australijczycy i mieszkańcy Ameryki Południowej (<http://www.czubatka-polska.pl>). Jak podaje Pudyszak (2004), kury czubate występowały na terenie Polski od dawna, co dokumentują również źródła pisane, takie jak: J. K. Haura „*O doborze polskich kur czubatych z krajowych stad*” z 1693 r., czy też broszura W. Malsburga „*O pochodzeniu naszego drobiu*”, ale także późniejsze dzieła, w których wspomina się o polskich kurach czubatych, jak książka S. Pietruskiego z 1866 r. W Polsce, mimo że kury czubate przez wiele wieków były nazywane szlacheckimi i stanowiły nieodłączny element dworskiego krajobrazu, rasa ta została na długi okres zapomniana, a te egzemplarze, które przetrwały nosiły zmienioną nazwę „padewska”. Niektóre najnowsze źródła wskazują wprost na średnio-wieczne pochodzenie tych kur, które były utrzymywane na terenach wschodniej Rzeczypospolitej (Zaworska, 2013). Popularyzacji hodowli tej rasy wśród hodowców amatorów podjął się Klub Czubatki Polskiej, który za swój cel nadrzędny postawił sobie przywrócenie tej rasy kur o staropolskim rodowodzie. Kury tej rasy są średniej wielkości, o delikatnej budowie, z dużym, okrągłym czubem na głowie i pełną brodą, stanowiącą jedną całość z bujnymi wąsami (Kruszewicz i Tarasewicz, 2002). Tułów jest podłużny i walcowaty, szeroki w ramionach i lekko zwężający się ku ogonowi (Jabłoński i Gorazdowski, 1999). Ogon mocno osadzony i rozpięty, jednak w żadnym wypadku nie może być płaski, jak również zbyt

pionowo noszony. Pierś pełna, zaokrąglona, podkreślająca linię dolną wraz z tułowiem (Adamski, 2007). Podudzia średniej długości. Skoki są barwy sinoniebieskiej. Głowa średniej wielkości z występującą na jej szczycie dużą wypukłością kości czaszki, na której znajdują się u koguta długie lancetowate pióra, u kur – znacznie krótsze i szersze. Część twarzowa czerwona, jednak dość obficie opierzona (Knaga i Kasperek, 2014). U tej rasy, podobnie jak u Białoczubów brak jest grzebienia. Małe okrągłe dzwonki i zausznice są całkowicie zakryte przez pióra tworzące brodę. Oczy brązowe do pomarańczowych w zależności od odmiany barwnej. Dorosły kogut tej rasy waży 2,0–2,5 kg, kura 1,5–2,0 kg. Nieśność kształtuje się na poziomie 120 jaj rocznie o masie około 50 g i białej skorupie (Pudyszak, 2004). Wylęgowość jaj tej rasy kształtuje się na poziomie 93% (Kaszyński i Bernacki, 2014). W obrębie rasy występują bardzo liczne odmiany barwne upierzenia: złocista czarno-luskowana, wielbłądzia (chamois), srebrzysta czarno-luskowana (fot. 8), czarna, biała, niebieska, jastrzębiata, wielobarwna (tollbunt). Obecnie trwają prace hodowlane nad wytworzeniem nowych odmian barwnych, w tym żółtej, czerwonej i bursztynowej (<http://www.czubatka-polska.pl>).

Fot. 13. Kura i kogut rasy Pawłowskiej odmiany złotej czarno nakrapianej
Phot. 13. Pavlovsky hen and rooster of golden black speckled variety
(<http://profermu.com/pticu/kyru/porodu-kur/miasso-yaichhue/pavlovskie.html>)

Houdan

Houdan to kolejna rasa kur czubatych pochodzenia francuskiego, której pierwotnym przeznaczeniem było użytkowanie mięsne. Rasa została wytworzona na bazie kur Dorking, Czubatek polskich oraz miejscowych kur ciężkich występujących w okolicach miasta Houdan, od którego wzięła swoją nazwę (Malik, 1968; Moszczyński, 2012). Po rasie Dorking kury Houdan odziedziczyły cechę polidaktylii, czyli obecność dodatkowego piątego palca, a także masywną i kręłą sylwetkę. Pierwotnie obecność ozdób w postaci czuba i brody miała być tylko estetycznym uzupełnieniem bardzo dobrych walorów użytkowych rasy, stanowiących dodatkowy atut zachęcający do jej hodowli (Malik, 1968). Zalety kur Houdan propagowano również w Polsce pod koniec XVIII w., zachwalając ich walory użytkowe jako kur przydatnych do tuczenia (Baldamus, 1900). Dziś rasa ta ma znaczenie wyłącznie jako amatorska, o bardzo małej liczebności, a swoje przetrwanie zawdzięcza jedynie hodowcom pasjonatom. Ozdobę głowy stanowi duży, pełny czub w kształcie półkuli. Przed nim znajduje się

grzebień w postaci dwóch równolegle wyrastających krótkich „skrzydełek”, które są podobne do grzebienia prostego, ponieważ posiadają drobne ząbki. Dzwonki są małe, u kogutów częściowo zakryte brodą, u kur całkowicie. Broda jest mocno opierzona, pełna i zakrywa całe podgardle. Houdan to kury średniej wielkości, masywnej budowy, o walcowatym tułowiu i pełnej, dużej pierś. Ich grzbiet powinien być szeroki, masywny i długi. Ramiona pełne i zaokrąglone. Skrzydła duże, ułożone w pozycji pionowej, przylegające do ciała. Ogon pełny, mocno osadzony z bardzo szerokimi i zagiętymi sierpówkami u kogutów, natomiast u kur pełny i obfity w szerokie i duże sterówki. Jest wyraźnie uniesiony, jednak nie powinien być w pozycji pionowej. Nogi długie, gładkie, barwy jasnoróżowej. Masa ciała dorosłego koguta wynosi 3,0–3,5 kg, kury 2,5–3,0 kg. Rocznie od kury można pozyskać do 120 jaj o masie 53–55 g i białej skorupie (Malik, 1968).

Najpopularniejsza i najbardziej rozpowszechniona jest odmiana czarna biało nakrapiana (fot. 9), rzadziej spotykana jest niebieska biało nakrapiana.

Fot. 14. Kura rasy Polverara – odmiany białej
Phot. 14. Polverara hen of white variety (https://en.wikipedia.org/wiki/Polverara_chicken)

Fot. 15. Kogut rasy Sułtan
Phot. 15. Sultan rooster (<https://www.tripadvisor.com.sg>)

Jitokko

Jest to rasa kur czubatych pochodzenia japońskiego. Początkowo była hodowana w celu pozyskiwania jaj i mięsa. Obecnie wykorzystuje się w pewnym stopniu walory użytkowe tej rasy, ze względu na cechy pokroju traktowana jest na-

tomiast jako ozdobna. Koguty Jitokko są wykorzystywane do tworzenia linii ojcowskich japońskich kurcząt mięsnych hodowanych na wybiegu, nazywanych Miyazaki Jitokko. Kojarzy się je z kurami rasy White Plymouth Rock, a koguty z pokolenia F_1 – z kurami Kyuishu Rhode Island

Red. Uzyskane z tego kojarzenia piskłeta są hodowane na wolnym wybiegu przez 16 tygodni i sprzedawane jako markowy produkt (Schrager, 2017). Kury Jitokko posiadają małą głowę, na której mieści się pojedynczy mały grzebień oraz czub składający się z bardzo gęstych, opadających na tył głowy piór. Łączy się on z obfitą brodą i gęstym upierzeniem szyi. Dziób jest krótki i nieco zagięty. Zausznice średniej wielkości o barwie czerwonej. Dzwonki bardzo małe, słabo widoczne spod obfitego upierzenia. Szyja jest gruba i krótka. Kury Jitokko posiadają szeroki, opadający grzbiet. Pierś pełna oraz bardzo wydatna, podobnie jak podbrzusze. Skrzydła ściśle przylegające do tułowia, lekko opadające w kierunku ogona. Uda są bardzo mocne, a skoki bardzo grube i krótkie. Ogon u koguta rasy Jitokko jest bardzo gęsty i pełny, natomiast sierpówki u koguta długie i zagięte. Kury tej rasy posiadają bardzo gęste upierzenie. W obrębie rasy występuje kilka odmianach barwnych, lecz najczęściej spotykana jest kuropatwiana (fot. 10). Do znacznie rzadszych należą ptaki o ubarwieniu pszenicznym, białym oraz czarnym. W 1943 r. rasa została uznana za żywy pomnik przyrody. Ptaki tej rasy mają bardzo łagodne usposobienie i spokojny temperament, dzięki czemu dość łatwo oswiają się z obecnością człowieka i nawiązują z nim bliski kontakt.

Kura jedwabista

Kury jedwabiste, choć samo pochodzenie i dokładna data powstania tej rasy nie jest znana, są uznawane za jedną z najstarszych ras kur. Jak wskazują nieliczne źródła historyczne, kury o charakterystycznej jedwabistej strukturze upierzenia mogły być znane już dawno, bowiem pierwsze piśmienne źródła podają, że kury o „sierścistych” piórach znane były już w 380 r. p.n.e. Późniejsze źródła o dość długiej historii tej rasy znajdziemy w opisie weneckiego kupca i podróżnika Marco Polo (1254–1324), który w swoich notatkach pozostawił zapis o „kurach posiadających sierść podobnie jak u kota”. Samo miejsce wyodrębnienia rasy nie jest znane, ale za obszar jej pochodzenia uznaje się kontynent azjatycki – najczęściej kury jedwabiste kojarzone są z Chinami. W tym kraju cieszą się one dużą popularnością, a Chińczycy wnieśli największy wkład we współczesny wygląd tych kur. Inną niejednoznaczną wskazówką, która pozwala wysnuć przypuszczenia, że kury

jedwabiste pochodzą z Chin, są szkice i rysunki z okresu panowania dynastii Ming. Uwiecznione są na nich kury o puszystym upierzeniu w sposób realistyczny ukazujące te, które dziś są nazywane jedwabistymi. Dynastia Ming panowała w okresie 1368–1644, stąd rozpiętość czasowa na jaką można datować pojawienie się kur jedwabistych jest znaczna. W 1600 r. została znaleziona mapa określająca granicę i tereny sąsiednich państw, na której odwrocie widniała podobizna kury jedwabistej. W języku chińskim kury te są nazywane Wu Gu Ji, natomiast w japońskim Ukokkei. Pierwotnie kury jedwabiste miały wyłącznie czarne upierzenie. Wskazują na to zarówno wzmianki w literaturze, jak i dostępne najstarsze ryciny i rysunki osobników tej rasy. Dopiero w późniejszym okresie pojawiły się białe kury jedwabiste, o których najwcześniej wspomina niemiecki biolog prof. Konrad Gessner. W książce z 1555 r., zatytułowanej „O ptakach” zamieścił opis śnieżnobiałych kur o puszystej strukturze upierzenia, napotkanych w chińskim mieście Fuch. Aldrovandi w swojej książce „Aldrovandi on chickens”, stanowiącej dokument z 1600 r. również opisywał kury jedwabiste odmiany białej pisząc o nich tak: „*puchate kury o upierzeniu śnieżnobiałym i puchatym jak wełna u owcy*”. Opisy te mogą świadczyć o szerszym rozpowszechnieniu w tym okresie kur jedwabistych odmiany białej (Kaszperuk i Różewicz, 2017). Obecnie jest to jedna z najpopularniejszych ras kur ozdobnych, ciesząca się uznaniem i rozpowszechniona na całym świecie. Do cech wyróżniających ją należą: jedwabista struktura upierzenia, obecność czuba oraz brody, a także bardzo ciemna barwa skóry, mięśni i kości. Struktura jedwabista piór jest uwarunkowana przez recesywny, autosomalny gen *h* (od pierwszej litery z angielskiego hoodless – bez haczyków). Specyficzna budowa piór jedwabistych, które przypominają puch jest związana z brakiem haczyków w ich promieniach (Gilewski i in., 2010). W chorągiewce pióra o normalnej strukturze haczyki sąsiednich promieni łączą się ze sobą tworząc zwartą strukturę pióra. Ich brak powoduje natomiast, że promienie nie są ze sobą połączone i nie zachowują kształtu chorągiewki, a to sprawia, że pióra jedwabiste mają swoje charakterystyczne puchate ułożenie (fot. 11). Dodatkowo puszyste wrażenie jest potęgowane przez występowanie znacznie dłuższych i rozdwojonych promieni. Lotki i sterówki są za-

zwyczaj również zniekształcone, przy czym sterówki są nieco bardziej zmodyfikowane niż lotki. Inną cechą charakterystyczną dla kur jedwabistych jest hipermelanoza, inaczej hiperpigmentacja. Ta cecha powoduje ciemną barwę skóry, mięśni, kości oraz narządów wewnętrznych, co jest spowodowane odkładaniem się w nich barwnika melaniny. U kur jedwabistych występuje również polidaktylia, a także częściowe opierzenie skoków. Dorosły kogut osiąga masę ciała 1,5–1,7 kg, kura 1,1–1,4 kg. Kury znoszą około 80 jaj o masie 40 g i białej skorupie (Knağa i Kasperek, 2014). Cechuje je także silny instynkt kwoczenia.

Merlerault

Jest kolejną rasą czubatych kur pochodzącą z Francji, która jednocześnie reprezentuje typ ogólnoużytkowy. Nazwa rasowa pochodzi od małej wioski Merlerault. Jest to rasa przypominająca pokrojem i użytkowością Crèvecoeur, jednak pomiędzy obiema rasami istnieją także różnice. Na części twarzowej u kur Merlerault upierzenie jest bardziej skąpe, dzięki czemu są widoczne dobrze rozwinięte białe zausznicze. U kur tej rasy w przeciwieństwie do Crèvecoeur nie występują broda ani bokobrody. Występują natomiast dość długie i podłużne dzwonki. Rasa posiada czub, który jest mniej zwarty niż u innych ras czubatych. Dłuższe lancetowate pióra na czubie koguta są czasami zwichrzone i część z nich może być skierowana w kierunku dzioba tworząc małą „grzywkę” (fot. 12), która nie zasłania ptakowi pola widzenia. U tej rasy występuje mały grzebień w kształcie litery „V”, znacznie mniejszy u kury niż u koguta (<http://www.feathersite.com>). Upierzenie jest zwarte, wyłącznie w kolorze czarnym, z metalicznym zielonym połyskiem. Rasa ta ma krępa budowę oraz mocne umięśnienie korpusu. Szyja jest krótka i płynnie przechodzi w linię grzbietu. Pierś jest zaokrąglona i dobrze umięśniona. Skoki są nieopierzone, barwy szarograwitowej. Kura waży co najmniej 2,5 kg, a kogut 3,0 kg. Roczna nieśność kur kształtuje się na poziomie 120 jaj o masie 55 g i białej skorupie. Ze względu na małą liczebność osobników tej rasy jest ona zagrożona wyginięciem (www.fondazione-slow-food.com).

Pawłowska (z j. rosyjskiego Павловской)

Pawłowska to stara rasa kur domowych, znana w Rosji od XVIII w. Jak podają Schöne

i Peschke (2006), podróżnik i kupiec Pallas podróżując po Rosji w latach 1768–1773 spotykał w różnych częściach tego kraju kury Pawłowskie. Nazwa rasowa wywodzi się od miejsca najliczniejszego występowania (od miejsca prawdopodobnego wyodrębnienia rasy) – wsi Pawłowo (obecnie miasto Pawłowo w obwodzie Niżnonowogrodzkim, Rosja). Więcej szczegółowych informacji na temat historii powstania i wyodrębnienia rasy nie jest jednak znanych. Po okresie zimnej wojny, kiedy bariery pomiędzy krajami Europy Zachodniej i Wschodniej zaczęły stopniowo zniknąć, a hodowcy z tych krajów rozwijali kontakty pomiędzy sobą, następowała także popularyzacja mniej znanych ras, m. in. kury Pawłowskiej. W 2012 r. w Lipsku zaprezentowano stawkę ptaków przynależących do omawianej rasy, jednak z racji braku oficjalnego wzorca był to jedynie pokaz, a ptaków nie poddano ocenie. Zwrócono się więc do rosyjskich partnerów z prośbą o dostarczenie oficjalnego wzorca, co nie doszło do skutku. Zadanie to jednak zakończyło się sukcesem w 2014 r., kiedy to Rosja dostarczyła oficjalny wzorzec oparty na podstawie starych opisów z 1905 r. Komisja Standaryzacyjna dostosowała ten wzorzec do schematu wzorca europejskiego i zatwierdziła jako oficjalny wzorzec europejski, dzięki czemu rasa ta może być ekspozowana na wystawach i poddawana ocenie zgodnie z przyjętym wzorcem. Rasa Pawłowska to nieduża, elegancka, pełna wdzięku czubato-brodąta kura z opierzonymi skokami, szerokim i krótkim tułowiem. Ma ona znaczenie jedynie jako ptak ozdobny, ale przy tym mocny i wytrzymały.

Głowa u tej rasy jest średniej wielkości, wyposażona w czub, brodę i bokobrody. Czub ma charakterystyczny kształt. Jest wąski, jakby ściśnięty z boków i lekko pochylony do przodu, ale nie dotyka dzioba. Pióra znajdujące się na czubie nie opadają na boki i nie ograniczają ptakom pola widzenia. Grzebień ma formę szczątkową u kury, u koguta jest widoczny jedynie w formie niewielkiego pola czerwonej skóry znajdującego się przed czubem. Dzwonki z racji obecności brody nie występują. Szyja jest krótka, lekko wygięta, obficie pokryta piórami grzywy opadającymi na ramiona. Tułów jest szeroki, krótki, o pełnym brzuchu i szerokiej, lekko zaokrąglonej i wydatnej pierś. Skrzydła ściśle przylegają do tułowia, lekko opadają w kierunku ogona. Grzbiet: szeroki, płaski, krótki, u koguta posiada długie pióra

siodła. Ogon noszony jest pod kątem 90 stopni względem linii grzbietu. Sierpówki w ogonie koguta są długie i szerokie. Skoki są dość krótkie, barwy niebieskoszarej, gęsto pokryte krótkimi piórami, przylegającymi do całego ich obwodu. Ten typ opierzonych skoków jest określany w żargonie hodowców jako tzw. „noga głuszca” (wolna od piór zostaje tylko tylna strona skoku poniżej ostrogi). Najpopularniejsze i najliczniej występujące w rasie są dwie odmiany barwne: złocista czarno nakrapiana (fot. 13) oraz srebrzysta czarno nakrapiana. Rzadziej spotykane są: czarna, biała, żółta, czekoladowa. Dorosły kogut osiąga masę ciała 1,7–1,9 kg, a kura 1,2–1,5 kg. Roczna nieśność to 150–170 jaj o masie 45–55 g i białej skorupce (Standard rasy Pawłowskiej, 2014).

Polverara

Jest to czubata rasa kur wywodząca się z północno-wschodnich terenów Włoch, a dokładnie z miejscowości Polverara, od której pochodzi nazwa rasy, położonej w prowincji Padova. Początkowo była to rasa uznawana za ogólnoużytkową, ponieważ kury cechowała dobra nieśność (150 do nawet 220 jaj od noski o masie 50–55 g i białej skorupie), a także dostarczały mięsa. W dobie intensyfikacji produkcji drobiarskiej bardzo szybko straciły swoje użytkowe znaczenie, a ich liczebność zaczęła gwałtownie spadać. Dlatego, aby temu zapobiec już pod koniec lat 80. ubiegłego wieku podejmowano inicjatywy zmierzające do ocalenia rasy. Jak podają Spalona i in. (2007), obecnie rasa ta liczy ogółem 1200 osobników, z czego 300 to koguty. Jak wskazują Schöne i Peschke (2006), swój udział w powstaniu rasy wniosły polskie kury czubate, sprowadzone do Włoch przez markiza Giovanniego Dondi.

W obrębie rasy uznawane są wyłącznie dwie odmiany barwne: czarna oraz biała (fot. 14). Głowa tych ptaków jest mała w proporcji do reszty ciała. Polverary posiadają czub składający się z pęczka piór, który jest skierowany w kierunku dzioba, jednak nie opada na oczy. U kury brak jest grzebienia, u koguta jest on mocno zredukowany do małego obszaru nieopierzonej czerwonej skóry, znajdującego się przed wspomnianym czubem. Część twarzowa jest obficie opierzona, przez co zakryte są również zausznicę. U kur Polverara obecne są broda i bokobrody, stąd dzwonki nie występują. Szyja jest krótka i krępa, łagodnie przechodzi w li-

nię grzbietu oraz pełną pierś. Linia grzbietu lekko opada w kierunku ogona, tworząc z nim łagodne połączenie. U kury ogon jest bogaty w sterówki i tworzy kształt złożonego wachlarza. U koguta natomiast posiada liczne, aczkolwiek krótkie i mocno zagięte sierpówki. Skoki są nieopierzone barwy szaroniebieskiej. Dorosły kogut osiąga masę ciała 2,5–3 kg, kura 1,8–2 kg.

Sułtan

Sułtan to rasa czubatych kur pochodzenia tureckiego, choć za kraj pochodzenia podaje się także Rosję. Pierwsze osobniki tej rasy zostały sprowadzone do Europy w drugiej połowie XIX w. W styczniu 1854 r. hodowca E. Watts z dzielnicy Hamstead w Londynie sprowadziła do Anglii pierwsze stado zarodowe kur tej rasy z Istambułu w Turcji. Jak podaje Schmidt (2007), w tym samym roku Sułtany zostały sprowadzone także do Belgii. Ptaki dość łatwo zaaklimatyzowały się w nowych warunkach i nastąpiło ich pierwsze rozmnożenie. Ze względu na swój niespotykany wygląd rasa cieszyła się dużą popularnością wśród europejskich hodowców. Druga wojna światowa była jednak przyczyną ich prawie całkowitego wyginięcia w Europie (Adamski, 2007). Jedynie w Anglii udało się uratować kilkanaście stad, z których odtworzono rasę.

Na głowie występuje protuberancja czaszki, tworząca wraz z występującymi na tej części piórami czub. Przed czubem jest osadzony grzebień typu rogowego z małymi naroślami rozstawionymi w kształcie litery „V” (Pudyszak i Mróz, 2002). Część twarzowa jest w kolorze czerwonym, w znacznym stopniu zakryta bokobrodami, podobnie jak dzwonki. Sułtany są kurami średniej wielkości. Masa ciała dorosłego koguta wynosi 1,5–2,0 kg, kury 1,0–1,5 kg (Knaga i Kasperek, 2014). Korpus jest krótki, szeroki i prosty o dość szerokich barkach. Linia grzbietu jest krótsza u koguta niż u kury. Przechodzi ona łagodnie w ogon. Skrzydła są średniej wielkości, lekko opadające w kierunku ogona. Pierś, szeroka i dobrze wysklepiona do przodu. Uda szeroko rozmieszczone, krótkie i bardzo mocno obrosnięte długimi miękkimi, tzw. sępimi piórami, które nie mogą być dłuższe od skoków (fot. 15). Skoki są krótkie i masywne, barwy niebieskiej lub cielistej. Od strony zewnętrznej są one obrosnięte piórami, tzw. łapciami. U tej rasy występuje polidaktylia. Do tej pory kury rasy Sułtan

są uznane tylko w jednej odmianie barwnej – białej (Schmidt, 2007). Kura tej rasy znosi do 70 jaj rocznie o masie 45 g i białej skorupie (Knaga i Kasperek, 2014).

Podsumowanie

W niniejszej pracy przedstawiono i scharakteryzowano czternaście ras kur czubatych. Wiele z opisanych ras miało dawniej znaczenie użytkowe, jednak dziś ze względu na intensyfikację hodowli drobiu zostały one wyparte przez rasy bardziej wydajne. Interesująca cecha pokrojowa, jaką jest czub sprawiła, że wiele z tych ras zostało uznane za ozdobne i zachowane. Wciąż jednak

populacje niektórych z nich są bardzo nieliczne i zagrożone wyginięciem. Z tego względu warto popularyzować hodowlę mniej znanych ras kur ozdobnych również wśród polskich hodowców, którzy stanowią ważny filar w ochronie rzadkich ras kur amatorskich.

Celem prowadzonej w tych rasach pracy hodowlanej jest doskonalenie pokroju, dlatego zostały możliwie szczegółowo opisane ważniejsze cechy poszczególnych ras, a także ich potencjalne walory użytkowe, pochodzenie i historia. Polska ma swoje zasługi również w hodowli kur czubatych, dlatego w pracy przedstawiono trzy polskie rasy tych kur, w tym Czubatkę dworską.

Literatura

- Adamski M. (2007). Drób ozdobny. *Farmer*, 23: 12–15.
- Baldamus A.E. (ed.) (1900). *Hodowla drobiu – praktyczny poradnik dla gospodarzy, gospodyń utrzymujących drób*. Wyd. Przeglądu Tygodniowego, Warszawa.
- Brzóška F., Dobrowolska D., Kłopotek E., Pietras M. (2012). Drób ozdobny – hodowany przez człowieka dla przyjemności. *Wiad. Zoot.*, L, 4: 67–76.
- Bund Deutscher Rassegeflügelzüchter e.V. (2011). *Biuletyn wzorców rasowych Stowarzyszenia hodowców drobiu w Niemczech (w jęz. niem.)*.
- Fournier A. (2008). *Kury – poradnik hodowcy*. Wyd. RM, Warszawa.
- Gilewski R., Janocha A., Tomczyk G., Wężyk S. (2010). *Nowe trendy w hodowli i produkcji kur*. Oficyna wyd. „HOŻA”, Warszawa.
- Gugolek A., Jastrzębska A., Strychalski J. (2016). Wykorzystanie gołębi i innych gatunków ptaków w rekreacji człowieka. *Wiad. Zoot.*, LIV, 2: 90–95.
- Jabłoński K.M., Gorazdowski M.J. (1999). *Kury ozdobne*. Agencja wyd. „Egros”, Warszawa.
- Kasziperuk K., Rózewicz M. (2017). Charakterystyka kury jedwabistej. *Gołębie i Drob. Inw.*, 4 (77): 52–54.
- Kaszyński B., Bernacki Z. (2014). Assessment of egg quality and hatch results of two show hen breeds raised for fancy. *J. Centr. Europ. Agr.*, 15 (4): 1–11.
- Knaga S., Kasperek K. (2014). Charakterystyka wybranych ras kur ozdobnych. *Wiad. Drob.*, 3–4: 4–14.
- Kożuszek R. (2005). Rasy amatorskie kur utrzymywane w krajach Unii Europejskiej. *Wieś Jutra*, 02: 55–56.
- Kruszewicz A.G., Tarasewicz L. (2002). *Kury ozdobne*. Wyd. Multico, Warszawa.
- Łukasiewicz M. (2011). Atrakcyjny świat drobiu ozdobnego. *Prz. Hod.*, 11: 21–23.
- Malik W. (1968). *Atlas ras drobiu*. Wyd. PWRiL, Warszawa.
- Moszczyński P. (2012). *Kury ozdobne. Wybór – hodowla – rasy*. Wyd. SBM, Warszawa.
- Pascal T. (1905). *Le Razze della Gallina Domestica – Monografia Esauriente delle Principali Razze*. Casa Edutrice Nazionale, Roux e Viarengo.
- Peitz B., Peitz R. (2009). *Hodowla kur – rasy, zdrowie, opieka*. Wyd. RM, Warszawa.
- Pudyszak K. (2004). *Drób ozdobny*. Oficyna wyd. „HOŻA”, Warszawa.
- Pudyszak K., Mróz E. (2002). Charakterystyka wybranych ras kur ozdobnych. *Pol. Drob.*, 9: 4–7.
- Roberts V. (1997). *British Poultry Standards*. Wyd. Oxford Blackwell.
- Roszkowski S. (2009). Czubatka dworska (dworka) – nową polską rasą kur. *Woliera* 2: 31–39.
- Roszkowski S., Wysocki B. (2007). *Kury orientalne*. Wyd. Zagroda, Kazimierów.
- Schmidt H. (2007). *Kury – rasy, hodowla*. Wyd. RM, Warszawa.
- Schöne F., Peschke F. (2006). *Amatorska hodowla kur*. Wyd. Zagroda, Kazimierów.
- Schrager B. (2017). *Introducing Miyazaki Jitokko* (<http://www.mjitokko.jp/enpamphlet.pdf>).

Spalona A., Ranvig H.A.N.S., Cywa-Benko K., Zanon A., Sabbioni A., Szalay I., Szwaczkowski T. (2007). Population size in conservation of local chicken breeds in chosen European countries. *Archiv fur Geflugelkunde*, 71 (2): 49–55.

Standard rasy Pawłowskiej (2014). Oryginał w jęz. ros.: Стандарт Павловской породы кур. Проект.

Verhoef E., Rijs A. (2006). *Encyklopedia kur ozdobnych*. Wyd. Bellona, Warszawa.

Zaworska A. (2013). Rodzime rasy czubatki. *Hod. Drobiu*, 8: 49–53.

Strony internetowe:

www.czubatka-polska.pl

www.feathersite.com

www.fondazioneslowfood.com

OVERVIEW OF THE CRESTED BREEDS OF ORNAMENTAL HENS

Summary

This scientific article characterizes 14 ornamental breeds of hens. The breeds of hens from the crested group are presented. Most of them were previously commercial hens, which provided eggs and meat. Currently, they have lost their economic significance and are treated as decorative chickens. As a result, their numbers dropped considerably and they were saved only thanks to enthusiast breeders. In order to popularize them, they have been characterized and described to arouse interest among Polish breeders.

Key words: ornamental hens, crested breeds

Drób w gospodarstwie agroturystycznym – A. J. Zaborowskich w Kotowinie
Poultry in agritourism farm – A. & J. Zaborowscy in Kotowina

Fot. D. Dobrowolska